4. Мировая энергетика: посткризисный рост // [Электронный ресурс]: - Режим доступа - http://www.nanonewsnet.ru/articles/2011/mirovaya-energetika-postkrizisnyi-rost.- Название с экрана.
5. Романенко Ю. Нефтяная ловушка // Главред.– 09.06.2008 // [Электронный ресурс]: - Режим доступа - ua.glavred.inf. - Название с экрана.
6. Спад и восстановление экономики // Статистический обзор мировой энергетики BP. 06.2011 // [Электронный ресурс]: - Режим доступа - - bp.com/statisticalreview. - Название с экрана.
7. Official site Central intelligence agency // [Electronic resource]: - Access mode -https://www.cia.gov/index.html. - Name from a screen.
8. Official site International Energy Agency // [Electronic resource]: - Access mode - http://www.iea.org/. - Name from a screen.
9. Official site Organization of the petroleum exporting countries // [Electronic resource]: - Access mode - http://www.opec.org/opec_web/en/- Name from a screen.

УДК: 336.273.2:63

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Снігова О., Нестеренко А.,Хімченко А.М.

Резюме. В статті розглянуто сучасний стан та основні проблеми кредитного забезпечення вітчизняної аграрної галузі. Обґрунтовано необхідність створення Державного земельного банку як спеціалізованої фінансово-кредитної установи.

Ключові слова: кредит, кредитне забезпечення, аграрні підприємства. Державний земельний банк.

Постанова проблеми. У зв'язку з нестабільним фінансовим становищем та кризовими явищами в економіці країни аграрним підприємствам явно бракує власних коштів для забезпечення ефективної господарської діяльності. Необхідність залучення фінансових ресурсів у значних обсягах та на довгий період свідчить про кредитомісткість галузі, а низька віддача капіталу від сільськогосподарського виробництва, порівняно із іншими галузями економіки – про недостатню кредитоспроможність аграріїв.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у вивчення й удосконалення кредитного забезпечення підприємств АПК та розробку пропозицій щодо організації кредитного ринку галузі зробили такі українські вчені: В.Алексійчук, В. Амбросов, Т.Калашнікова, П.Савлук, П. Лайко, М. Малік, П. Стецюк та ін. Найбільшу увагу в своїх дослідженнях, вчені приділяють вирішенню питань, пов'язаних з залученням довгострокових кредитних ресурсів з метою посилення матеріально-технічної бази галузі [1].

Метою статті є визначення основних проблем та тенденцій розвитку кредитного забезпечення аграрного сектору країни.

Результати дослідження. Сільське господарство – стратегічно важлива галузь економіки країни. Серед основних факторів економічного зростання аграрного виробництва виділяють державну фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників, страхування, регулювання податкових відносин в аграрній сфері та кредитне забезпечення. Необхідність та особлива роль кредиту, без якого товаровиробник не може існувати, зумовлені специфікою його відтворювального процесу.

Більшість сільськогосподарських підприємств – потенційних постачальників – непривабливі суб'єкти кредитних відносин через низьку кредитоспроможність. Це спричинено незадовільним фінансовим станом, відсутністю ліквідного забезпечення та високими ризиками кредитування підприємств цієї галузі.

У структурі кредитів, наданих банківськими установами країни за видами економічної діяльності у 2008 та 2011 роках найбільшу частку мають кредити у сферу торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (37,7% та 34,4%), а найменші - у аграрну сферу (6,0% та 5,3%). Наведені показники свідчать про те, що і для банківської сфери та для інвесторів аграрний сектор залишається непривабливим, а вкладення коштів у сільськогосподарське виробництво - ризикованим.

Таблиця 1

Стан кредитування підприємств АПК України, млрд. грн. [3].

Показник	2007	2008	2009	2010	2010-й до 2009-го,%
Отримано кредитів усього	14,6	20,0	5,8	9,6975	167,2
Із них: короткострокових	6,2	10,3	4,1	6,6366	161,8
середньострокових	5,4	3,2	1,2	1,4146	117,9
довгострокових	3,0	6,5	0,5	1,6463	329,26
Отримано пільгових кредиті в.усього:	7,8	15,1	2,6	1,4487	55,7

Показник	2007	2008	2009	2010	2010-й до 2009-го,%
Із них: короткострокових	5,5	9,0	2,2	0,6224	28,3
середньострокових	2,3	3,7	0,3	0,0993	33,1
довгострокових	-	2,4	0,1	0,7271	727,1

Згідно з табл.1 об'єм кредитування аграрної галузі банками у 2010 році порівняно з 2009 р. збільшився, особливо у довгостроковому кредитуванні у 3,2 рази. Це свідчить про те, що у аграріїв є можливість задовольнити потреби у придбанні сучасної сільськогосподарської техніки, обладнання, інших основних засобів. Відсоткові ставки, під які банки кредитували підприємства, становили 15-38% у 2010 році.

Головна передумова динамічного розвитку банківського кредитування агросфери – забезпечення повернення кредиту за умови дотримання прав кредиторів та позичальників. Неповернення кредитів аграріями нині зумовлене різними причинами, головні з яких представлені на рис.1.

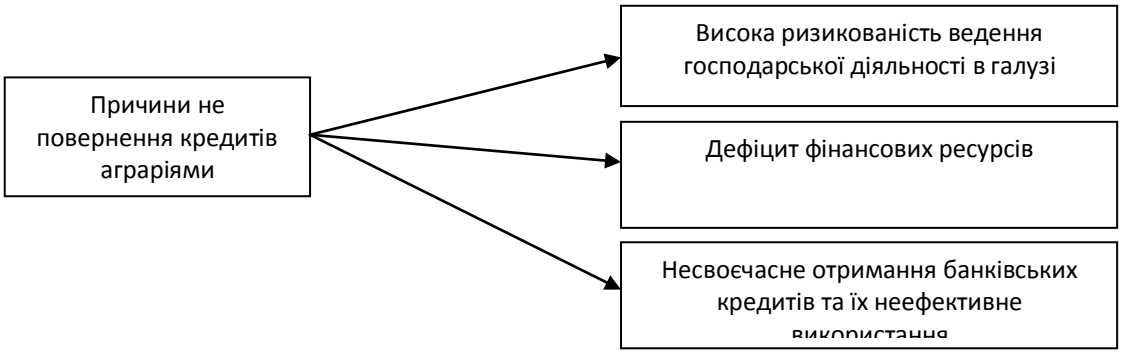

Рис.1. Причини не повернення кредитів сільськогосподарськими підприємствами [4]

У зв’язку з цим доцільно запропонувати ввести страхування ризиків неповернення кредитів банкам сільськогосподарськими виробниками [4].

Сьогодні стають дедалі цікавішими для банківських установ агропромислові підприємства, які проводять диверсифіковану діяльність, адже ці підприємства мають декілька джерел доходів. Це означає, що вони найнадійніші партнери для банків. Аграрне виробництво знаходиться під впливом природних умов, тому характеризується нестійкістю і високим ступенем ризику. Понад 30 організаційних і погодних ризиків можуть вплинути на результати діяльності в аграрному виробництві. Застосування прогресивних технологій сільськогосподарського виробництва до певної міри може обмежити ці ризики, але погодні умови вимагають обов'язкового страхування [1].

Проте підприємства аграрного сектора в сучасних умовах не прагнуть займатися цими проблемами, що обмежує їхній доступ до банківського кредитування. У зв'язку з цим, страхування ризиків втрати урожаю - найважливіша умова розвитку системи кредитування АПК [1].

Важливе значення у забезпеченні фінансово-кредитного механізму підприємства АПК належить державі, оскільки одна з її головних функцій - формування сприятливого економічного середовища з використанням відповідних економічних методів. Одним із таких методів є, наприклад, встановлення твердих цін держзакупівель сільськогосподарської продукції, які б давали можливість компенсувати витрати та забезпечували розвиток села. Такий метод буде доцільним, оскільки при кредитуванні АПК до традиційних ризиків додається ще й чинник заниження ціни на сільськогосподарську продукцію. Навіть при гарних результатах роботи підприємств АПК диспропорція цін на сільськогосподарську та промислову продукцію не дає можливості компенсувати селянам витрати на пальне, добриво, техніку та повернення кредитів банкам [3].

Через нестачу в державному бюджеті коштів підтримка аграрної сфери виробництва у межах потреби в Україні не забезпечувалась. В останні роки бюджетна підтримка становила менше 0,5% від ВВП, або 3,3 долара у розрахунку на душу населення, тоді як у США вона становить 2,5% та 350 доларів, в Канаді – 1,3% та 163 долара, в країнах ЄС – 1,7% та 336 доларів, у Росії – 0,8% та 60 доларів [1].

До важливих методів державної підтримки аграріїв належить пільгове кредитування. Хоча об’єм пільгових кредитів скоротився (таб.1), але значна частина цих коштів надається у вигляді довгострокових кредитів, що позитивно впливає на становище сільськогосподарських підприємств та дає можливість їм модернізувати та більш ефективно вести свою діяльність. У сільськогосподарські підприємства спрямовані кошти на здійснення фінансової підтримки агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів у сумі 621,5 млн. грн., які використані в повному обсязі [5].

Сільське господарство України не може існувати без підтримки держави. Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що у розвинутих країнах обсяги державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників

коливаються в межах 30-40%, а в окремих країнах, зокрема Японії, Швейцарії, досягають 70% вартості виробленої продукції [1].

В умовах підвищення кредитних ризиків у банківській системі залучення нових позик аграріями зумовлює потребу пошуку нових форм забезпечення повернення позик, зокрема через заставу земельних ділянок. У цьому зв'язку рішенням Одинадцятих зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів - аграрників одним із завдань економічної науки визначено розвиток земельних відносин у напрямі включення вартості землі як капіталу в економічний оборот. Проведення фінансово-кредитної політики в аграрному секторі економіки, центром зосередження фінансово-кредитних ресурсів галузі й координатором кредитно-фінансових потоків повинен стати Державний земельний банк, що має за мету розвиток системи кредитування сільськогосподарського виробництва, у тому числі і під заставу земельних ділянок, прав на них та іншого нерухомого майна [4].

Створення Державного земельного банку має ряд позитивних моментів: прискорення процесів розвитку іпотечного кредитування під заставу землі, акумуляція та підвищення ефективності використання державних коштів на підтримку матеріально-технічної бази галузі, участь держави у формуванні вартості інвестиційних ресурсів та визначення пріоритетів інвестиційної діяльності аграрних товаровиробників. Водночас до негативних моментів слід віднести відсутність чіткого нормативного регулювання діяльності банківських установ [4].

З 2009 року в українському законодавстві існує 2 проекти законів «Про Державний земельний банк» та «Про Державний земельний (іпотечний) банк», які висловлюють різні підходи до визначення форм власності, організаційно-правової форми, функціонального призначення й повноважень даного банку (табл.2). Але поки що ні один з цих проектів не реалізувався на практиці, що свідчить про необхідність вдосконалення нормативно-правової бази щодо створення та діяльності Державного земельного банку [4].

Таблиця 2

Порівняльна характеристика проектів «Про Державний земельний банк України» і «Про Державний земельний (іпотечний) банк» [4]

Показник	**«Про Державний земельний банк України» від 10.04.2009 №4337**	**«Про Державний земельний (іпотечний) банк» від 26.08.2009 № 4337-1**
Вид банку	Комерційний	Комерційний
Форма власності	На 100% державна	Не менше 60% належить державі, 40% - недержавним фінансовим установам
Організаційно-правова форма	Не визначено	Акціонерне товариство
Порядок стороння акціонерного капіталу		За рахунок коштів державного бюджету, грошових внесків акціонерів, нерухомого майна, земельних ділянок сільськогосподарського призначення.
Вид діяльності	Спеціалізований	Спеціалізований (не менше 50% активів - довгострокові кредити під заставу нерухомого майна)
Функції	Кредитування сільгосптоваровиробників під заставу землі, іншої нерухомості, майна. Кредитування громадян під заставу нерухомості для розвитку особистого селянського господарства. Контроль використання наданих кредитів. Аналіз пропозиції продажу земельних ділянок для ведення товарного сільгоспвиробництва й фермерського господарства і прийняття рішення про їх купівлю. Продаж, передача в оренду земельних ділянок. Участь у реалізації державних цільових програм підтримки АПК.	Іпотечне кредитування сільгосппідприємств, установ і організацій під заставу земель сільськогосподарського призначення, у тому числі на умовах спільного кредитування. Викуп земельних ділянок сільськогосподарського призначення до фонду земель банку для об'єднання їх у земельні масиви с подальшим продажем чи наданням в оренду.
Формування фонду земель банку	За рахунок земельних ділянок, право власності на які перейшло до банку за рішенням суду або в результаті реалізації переважного права на купівля земельних ділянок.	За рахунок земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які внесено до статутного капіталу банку, які переходять у власність банку у разі невиконання зобов'язань боржника, викупу земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Показник	«Про Державний земельний банк України» від 10.04.2009 №4337	«Про Державний земельний (іпотечний) банк» від 26.08.2009 № 4337-1
Повноваження щодо емісії іпотечних цінних паперів	Забороняється випускати заставні і здійснювати уступку права вимоги на користь третіх осіб у разі, якщо предметом застави с земельна ділянка сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільгоспвиробництва та фермерського господарства.	Емісія іпотечних облігацій, іпотечних сертифікатів, інших цінних паперів, передбачених законодавством.
Кредитування фізичних осіб та юридичних осіб-нерезидентів	Не визначено.	Забороняється.

Висновки. У процесі розвитку ринкових відносин реальний сектор економіки дедалі більше залежить від системи кредитування, водночас темпи нарощування обсягів кредитування аграрної галузі є значно нижчими, ніж у багатьох інших галузях.

Поліпшенню кредитного забезпечення аграрної галузі, сприяє поступове зниження вартості банківських позик та фінансова підтримка державою здешевлення банківських позик для аграріїв.

У структурі кредитів аграрних підприємств спостерігається нарощування частки довгострокових позик, хоча цього мало для забезпечення потреб галузі з відтворення технічного потенціалу. Недостатня капіталізація банків, високі ставки та короткострокове кредитування, відсутність достатнього забезпечення повернення позик, з одного боку, та дефіцит бюджетних коштів для зниження вартості наданих банківських позик, з іншого, загострюють питання пошуку джерел та механізмів фінансування довгострокових інвестицій в аграрну сферу.

Необхідно вживати заходів щодо зменшення ризиків неповернення кредитних коштів, а саме: надавати переваг}' тим сільськогосподарським підприємствам, які мають декілька джерел доходів, тобто займаються диверсифікованою діяльністю; активніше надавати кредитну підтримку агропромисловим формуванням, які мають повний цикл виробництва та збут продукції.

Активізації процесу кредитування в аграрному секторі сприятиме розвиток іпотечного кредитування, але для цього треба вдосконалити фінансово-кредитну інфраструктуру, зокрема створити Державний земельний банк.

Література

1. Калашнікова Т.В. Стан и тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України / Калашнікова Т.В. // Фінанси України. – 2010. - №10. – С. 29 – 37.
2. Офіційні новини: Національний банк України. - 01.01.2011.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
3. Офіційні новини: Міністерство аграрної політики.01.12.2010.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: htp:// minagro.kiev.ua/
4. Коваленко І. Проблеми та перспективи банківського кредитування аграрної галузі регіону / Коваленко І., Кологуха С., Борейко І. // Банківська справа. – 2009. - №5. – С. 73 – 86.
5. Лузан Ю.Я. Удосконалення ринку фінансових послуг як передумова розвитку аграрного виробництва / Лузан Ю.Я. // Економіка АПК. – 2009. - №8. – С. 69 – 74.

УДК 365.28:336.27

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ІПОТЕЧНОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВИХОДУ З КРИЗИ

О.С.Снігова, Е.І.Карпова

Резюме. В статті розглянуті основні засади функціонування та сучасне становище іпотечного кредитування в Україні. Виявлені та проаналізовані головні проблеми організації іпотечного кредитування та виявлені шляхи їх подолання.

Ключові слова: кредит, іпотечне кредитування, кредитний ринок, ставки по кредиту.

Ринок іпотечного кредитування займає одне з найважливіших місць серед фінансових механізмів економічного стимулювання та стабільного розвитку економіки країни. Необхідність створення сприятливих передумов для здійснення кредитних іпотечних операцій зумовлена також новизною,